

SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANA

NOTIKUMI, POLITIKA, PĒTĪJUMI

SEPTEMBRIS-DECEMBRIS, 2019

Labklājības ministrija

LATVIJĀ

STIPRINOT TĒVA LOMU ĢIMENĒ

Jau devīto gadu septembra otrajā svētdienā arī Latvijā tiek atzīmēta Tēva diena. Tā ir oficiāli atzīmējama diena, kas iekļauta atceres un atzīmējamo dienu kalendārā. Tēvu dienas atzīmēšanas mērķis ir Latvijas ģimenēs nostiprināt Tēva dienas svinēšanas tradīciju, tādējādi, sākot tētiem paldies, aktualizēt tematu par tēva nozīmi bērna dzīvē un veicināt tēvu iesaisti un līdzdalību rūpēs par bērnu.

Kā liecina Labklājības ministrijas dati un arī “Eurobarometer” 2018. gada jūnijā veiktās aptaujas par darba un privātās dzīves līdzsvaru rezultāti, Latvijā bērna kopšanas atvaļinājumu galvenokārt izmanto sievietes – 63%, bet trešdaļa tēvu ir izmantojuši vai apsver tēva atvaļinājuma izmantošanu. 31% nav domājuši vai plānojuši šādu iespēju izmantot, kas ir par 5% zemāks rādītājs nekā vidēji Eiropas Savienības valstīs. Savukārt 9% nav zinājuši, ka viņiem ir iespēja izmantot atvaļinājumu. Vienlaikus Latvijā kopš 2013. gada pakāpeniski pieaug paternitātes pabalsta saņēmēju skaits – no 8 785 līdz vairāk nekā 10 250 tēviem 2018. gadā, 2019. gada pirmajā pusgadā paternitātes atvaļinājumā devušies 5015 tēvi.

Tēva dienas svinēšanas tradīcijas vēl tikai veidojas. Viens no pasākumiem, kas veidojas ar savām tradīcijām ir Tēvu gājiens, kas sākas pie Brīvības pieminekļa Rīgā un noslēdzas Vērmanes dārzā. Svētkus ik gadu rīko Latvijas vecāku organizācija Mammamunteti.lv.

Arī šogad Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Bērnu un pusaudžu Uzticības tālrunis 116111 no 6. līdz 8. septembrim rīkoja akciju “Uzticības tālrunis tēviem”, lai sabiedrībā aktualizētu tēva lomu ģimenē un sniegtu informatīvu un psiholoģisku atbalstu tēviem. Akcijas laikā tika sniegtas 60 psiholoģiskās konsultācijas.

Akcijas laikā Uzticības tālruņa konsultantiem zvanīja ne tikai tēvi, bet arī bērnu mātes, vecāsmātes, kaimiņi. Aktuālākās akcijas laikā skartās tēmas bija par kontakta veidošanas ar bērnu problēmām, konfliktu risināšanu starp vecākiem par saskarsmes ar bērnu tiesībām, par bērniem ar atkarības problēmām un iespējām viņiem palīdzēt, kā arī uzturlīdzekļu maksāšanu bērniem. Tāpat arī skarti jautājumi par bērnu drošību, vardarbību pret bērniem un dažādiem bērnu aprūpes aspektiem.

Gada nogalē – novembrī Labklājības ministrija sadarbībā ar vecāku organizāciju "Mammāuntētiem.lv" un biedrību "Tēvi" īstenoja informatīvu kampaņu "Tēt, esi unikāls!" ar mērķi stiprināt tēva lomu ģimenē un sabiedrībā, mazinot pastāvošos aizspriedumus un priekšstatus par sieviešu un vīriešu atbildības jomām un informējot par vecākiem pieejamajiem valsts atbalsta mehānismiem. [Kampaņas "Tēt, esi unikāls!"](#) ietvaros ir izveidoti Latvijas tētu videostāsti, kuros četri tēvi no Rīgas, Liepājas, Aizkraukles un Jelgavas dalās ar savu dzīves pieredzi un viedokli par tēva lomu ģimenē.

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS RĀDĪTĀJI

Statistikas rādītāji dažādās jomās ir pamata informācija, kas tiek

izmantota politikas veidošanā un pilnveidošanā. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) savā tīmekļa vietnē ir izveidojusi jaunu sadaļu - "[Dzimumu līdztiesības rādītāji](#)", kurā ir apskatītas dzimumu atšķirības izglītības, nodarbinātības, sociālās drošības, varas un veselības jomās. Līdzās datu avotiem pieejami analītiski apraksti par aktuālajām tendencēm dzimumu līdztiesībā Latvijā.

Lai veicinātu diskusijas sabiedrībā par dzimumu līdztiesību, CSP ir apkopojusi datus par sieviešu un vīriešu stāvokļa atšķirībām sabiedrībā Latvijā un Baltijā. Baltijas valstu salīdzinājums pieejams jaunajā [interaktīvajā publikācijā "Sievietes un vīrieši Baltijas valstīs"](#) angļu valodā. Publikācija tapusi kā sadarbības projekts starp Baltijas valstīm 2019. gadā, un līdzās jau pieminētajām dzimumu līdztiesības tēmām tajā ietverts salīdzinājums informācijas tehnoloģiju izmantošanas un tūrisma jomās.

#ESIVIENANOMUMS

Atšķirībā no citām valstīm, piemēram, ASV un Lielbritānijas, kuras tikai nesen sievietēm ļāva ieņemt daudzus līdz šim viņām liegtus militāros amatus, Latvijas armija sievietēm vienmēr ir ļāvusi ieņemt ikvienu amatu – viņām ir bijusi nepieciešama vien vēlme dienēt, ar savām zināšanām un iemaņām palielinot armijas efektivitāti.

Daži fakti:

- Latvijas profesionālā dienesta karavīru vidū 15,3% ir sievietes – tas ir viens no augstākajiem rādītājiem NATO dalībvalstu bruņotajos spēkos.
- Piecas Latvijas armijā dienošās sievietes ir ieguvušas augsto pulkvežleitnantes dienesta pakāpi.
- Latvijas armija apņēmusies līdz 2026.gadam sieviešu skaitu palielināt līdz pat 25%.

Laika gaitā arī sabiedrības attieksme un stereotipi par sievietēm un vīriešiem piemērotāko profesiju ir mainījusies. 2006. gada pētījumā vien 0,5% aptaujāto uzskatīja, ka karavīru profesijas (kareivis, instruktors un virsnieks) ir piemērotas tikai sievietēm. Savukārt 8,6% norādīja: karavīru profesijas ir piemērotas gan vīriešiem, gan sievietēm, bet 90,2% aptaujāto joprojām uzskatīja, ka tās ir izteiktas vīriešu profesijas. Savukārt 2013. gada pētījumā 1% aptaujāto domāja, ka karavīru profesijas ir piemērotas tikai sievietēm, bet jau gandrīz trešdaļa aptaujāto – 26% – uzskatīja, ka karavīru profesijas ir piemērotas gan vīriešiem, gan sievietēm, un vairs tikai 72% aptaujāto domāja, ka šīs profesijas ir piemērotas vienīgi vīriešiem.

Uz jautājumu šodien - Vai militārais dienests ir piemērots sievietēm?" Latvijas armija pārlicinoši atbild "Jā!", uzsverot savas personāla politikas pamatprincipu – jebkādas diskriminācijas aizliegumu. Tas noteic, ka tiek atzīta jebkura karavīra līdzvērtīga loma militārajā dienestā neatkarīgi no viņa rases, ādas krāsas, dzimuma, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās

izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa, seksuālās orientācijas vai citiem apstākļiem. Visiem karavīriem tiek nodrošinātas vienādas tiesības un vienāda atbildība.

Kā atzīst Nacionālo bruņoto spēku komandieris ģenerālleitnants Leonīds Kalniņš: "[Nacionālie bruņotie spēki savās rindās aicina vairāk sievietes](#), jo viņu rakstura īpašības ļauj nodrošināt tādu uzdevumu izpildi, uz kuriem vīrieši bieži vien nav spējīgi. Turklāt sieviešu klātbūtne vienībās veicina vīriešu disciplīnu”.

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS, REPRODUKTĪVĀS VESELĪBAS UN VESELĪGAS SEKSUALITĀTES VEICINĀŠANAS DEPUTĀTU GRUPA SAEIMĀ.

2019.gada 26.septembrī Saeimā tika nodibināta Dzimumu līdztiesības, reproduktīvās veselības un veselīgas seksualitātes veicināšanas deputātu grupa. Saeimas deputāte Anda Čakša ir ievēlēta par šīs grupas vadītāju. Saeimas deputāte skaidrojot šādas grupas izveidošanas nepieciešamību min, ka dzimumu līdztiesība ir jautājums, par kuru Saeimā netiek aktīvi runāts. “No vienas puses, atalgojuma ziņā sievietes joprojām ir ar zemāku atalgojumu. Mēs redzam, ka skolotāju un ārstu vidū ir daudz sieviešu, un tas nozīmē, ka prestižs zūd atalgojuma nevienlīdzības dēļ,” teica Čakša. “Tāpat Latvijā jārūnā arī par seksuālo un reproduktīvo veselību - pusaudžiem ir jāmāca par reproduktīvo veselību”. Dalībai grupā pieteikušies 13 deputāti.

STARPTAUTISKĀ KONFERENCĒ AKTUALIZĒSIEVIEŠU AR INVALIDITĀTI JAUTĀJUMU

12.septembrī, Rīgā notika starptautiska konference "Sievietes un invaliditāte. Seksuālā, reproduktīvā veselība. Vardarbība", ko organizēja Latvijas cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija "Sustento" kopā ar Eiropas Cilvēku ar invaliditāti foruma Sieviešu komiteju. Kā norāda konferences organizētāji, sabiedrībā par konferencē aktualizētajām tēmām nav pieņemts skaļi runāt pārprastas kautrības vai baiļu dēļ.

Sievietes ar invaliditāti veido 16% no Eiropas Savienības (ES) sieviešu kopskaita. Tas nozīmē, ka ES dzīvo aptuveni 40 miljoni sieviešu un meiteņu ar invaliditāti, kas gan dzimuma, gan invaliditātes dēļ joprojām saskaras ar dažāda veida diskrimināciju, tādējādi nereti nonākot sociālā atstumtībā.

Kā atklāj 2014.gadā veiktais Eiropas Pamattiesību aģentūras pētījums, sievietes un meitenes ar invaliditāti trīs līdz piecas reizes biežāk cieš no vardarbības.

Paneldiskusijās pieaicinātie profesionālo asociāciju un biedrību pārstāvji uzsvēra, cik nozīmīga ir diskusija par sievieti ar invaliditāti seksuālās un reprodūktīvās veselības jautājumiem, jo nerunājot par invaliditātes un seksualitātes jautājumiem, cilvēki ar invaliditāti tiek uztverti kā bērni, par kuriem jāparūpējas. Eksperti uzsvēra, ka seksualitāte ir cilvēcīga un tā piemīt arī cilvēkiem ar invaliditāti. Turklāt nevajadzētu aizmirst, ka arī sievietes ar invaliditāti ir sievietes, nevis tikai personas ar invaliditāti. Eksperti norādīja, ka Latvijā kopumā ir problēmas ar izglītību par reprodūktīvo un seksuālo veselību, kā rezultātā pastāv daudz mītu par seksualitāti, piemēram, tas, ka cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem tā ir pastiprināta.

NO VARDARBĪBAS BRĪVA SABIEDRĪBA =DROŠA SABIEDRĪBA

#NEKLUSĒ

25.novembrī arī Latvijā atzīmējam Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Starptautisko dienu vardarbības izskaušanai pret sievieti. Latvijā vardarbība pret sievieti aizvien vēl ir jautājums, par ko ne vienmēr runājam atklāti, kam negribam noticēt un saredzēt sev līdzās, tāpat kā par vardarbību pret citiem ģimenes locekļiem.

Laikā no 25.novembrim līdz 10.decembrim, kad pasaulē īpaša uzmanība tiek pievērsta vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanai, arī Latvijā ar dažādiem pasākumiem tika aktualizēta vardarbības ģimenē problēma, cenšoties iedrošināt cietušos vērsties pēc palīdzības un aicinot līdzcilvēkus neklusēt par vardarbību sev līdzās.

27.novembrī Labklājības ministrija sadarbībā ar Valsts policijas koledžu un ar Zviedrijas vēstniecības atbalstu organizēja semināru "Riska izvērtēšanas un vadības process vardarbības ģimenē gadījumos". Semināru vadīja pētnieki kriminologi no Orebro Universitātes (Zviedrija). Patlaban Latvijā ir mehānismi, lai

#16dienas pret vardarbību

#Neklusē

nodrošinātu tūlītēju drošību no vardarbības ģimenē cietušajam - policijas lēmums par nošķiršanu un tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Tomēr vienlīdz svarīgi ir pasargāt cietušo no atkārtotas vardarbības. Riska izvērtēšanas metodes palīdz identificēt augsta riska vardarbības gadījumus, izstrādāt risku vadības plānu un īstenot to sadarbībā ar citām iestādēm.

Jau sesto gadu, vardarbības ģimenē gadījumu risināšanā iesaistītie speciālisti tikās starptautiskajā konferencē *“Starpinstitucionālā sadarbība vardarbības gadījumu risināšanā: no prevencijas līdz rehabilitācijai”* (28.novembrī). Katru gadu konference pulcē ap 200 dažādu jomu speciālistu, lai diskutētu, dalītos savā pieredzē un praksē, smeltos iedvesmu un gūtu iedrošinājumu no ārvalstu un Latvijas kolēģiem jauniem izaicinājumiem, kas ļautu savlaicīgi pamanīt vardarbības riskus un novērst to. Konferenci organizē Labklājības ministrija sadarbībā ar nodibinājumu “Centrs MARTA” un ar Iekšlietu ministrijas, Valsts policijas un Ziemeļu Ministru padomes atbalstu.

Savukārt 29.novembrī Latvijas Ārstu biedrība sadarbībā ar “Centru MARTA” un Rīgas Stradiņa universitāti organizēja konferenci “Vardarbības atpazīšana un pareiza ārstniecības personas rīcība”. Eksperti no Latvijas un Kanādas runāja par vardarbību pret vecāka gadagājuma cilvēkiem, ārstniecības personu un sociālo darbinieku rīcību gadījumos, kad pastāv aizdomas par vardarbību, un speciālistu lomu atbalsta sniegšanā cietušajiem.

Laikā no 18. līdz 24. novembrim Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis 116111 rīkoja informatīvo akciju “Pārtrauc klusēšanu!”. Informatīvā akcija tiek rīkota, lai vērstu sabiedrības uzmanību uz seksuālās vardarbības tēmu, sniedzot informāciju par tās pazīmēm, iespējamajām sekām, kā arī palīdzības saņemšanas iespējām. Vienlaikus akcijas mērķis ir sniegt psiholoģisko atbalstu no seksuālas vardarbības cietušajiem bērniem un ģimenes locekļiem.

Katru gadu Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunī tiek saņemti zvani no bērniem, kuri cietuši no seksuālas vardarbības. Bērni nereti stāsta, ka izjūt spēcīgu kaunu, bailes, kā arī vainas sajūtu par to, kas ar viņiem noticis. Nereti bērni baidās, ka viņu stāstam neviens neticēs, tādēļ izvēlas notikušo noklusēt. Šādos gadījumos arī vecākiem ir nepieciešams psiholoģiskais atbalsts un informatīvā palīdzība, jo nereti vecāki nezina, kur vērsties, lai risinātu radušos situāciju un kā palīdzēt bērnam.

Bērni, kuri cietuši no seksuālas vardarbības, bieži jūtas atšķirīgi, izmantoti, nemīlēti, nodoti, un bezpalīdzīgi. Spēcīgās negatīvās emocijas var rosināt bērnus runāt par suicidalām domām, vai plāniem.

SASNIEGUMI IZGLĪTĪBĀ

Septembra sākumā, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) ir publicēja ikgadējo pārskatu *Education at a Glance 2019* par izglītības rādītājiem OECD valstīs un partnervalstīs. Ziņojums sniedz visaptverošu informāciju par visām izglītības pakāpēm un veidiem, sākot no pirmsskolas izglītības līdz pieaugušo izglītībai, tomēr šī gada galvenais temats ir augstākās izglītības monitorings. Ziņojumā tiek analizēti izglītības sniegumi un izglītības ekonomiskie un sociālie rezultāti, izglītībā ieguldītos finanšu resursi, kā arī izglītības pieejamība, līdzdalība un tālākā virzība.

Ziņojums uzrāda pozitīvu tendenci augstāko izglītību ieguvušo Latvijas iedzīvotāju pieaugumā. Piemēram, 25-64 gadus vecu iedzīvotāju ar augstāko izglītību proporcija Latvijā ir sasniegusi gandrīz OECD valstu vidējo līmeni – attiecīgi 34% Latvijā un 37% OECD valstīs vidēji. Turklāt pēdējā desmitgadē īpaši palielinājusies jaunu pieaugušo (25-34 gadi) skaits, kas ieguvuši augstāko izglītību – no 29% 2008.gadā līdz 42% 2018.gadā. Tomēr jāatzīmē, ka jauniešiem, it īpaši vīriešiem, ir nepieciešami turpmāki stimuli, lai iestātos augstākās izglītības iestādē un absolvētu to, jo starp OECD valstīm un partnervalstīm Latvijai dzimumu atšķirība augstākās izglītības ieguvēju vidū ir visaugstākā – tikai 30% vīriešu, salīdzinot ar 54% sievietēm.

Ziņojumā apskatīti ekonomiskie un sociālie ieguvumi iedzīvotājiem ar augstāko izglītību, salīdzinot ar vidējo izglītību vai pamatizglītību ieguvušajiem. Tāpat kā daudzās OECD valstīs, arī Latvijā iedzīvotājiem ar augstāku izglītības pakāpi ir labākas izredzes darba tirgū. 2018.gadā 25-64 gadus vecu iedzīvotāju ar augstāko izglītību nodarbinātība sasniedza 89%, kas ir par 4% augstāk nekā OECD valstīs vidēji un par 14% augstāk nekā pieaugušajiem ar vidējo izglītību.

Iegūta augstākā izglītība palīdz arī mazināt atšķirības ienākumu ziņā starp sievietēm un vīriešiem. Sievietes ar augstāko izglītību pelna vidēji par 20% mazāk nekā vīrieši ar tādu pašu izglītības pakāpi, bet sievietēm ar vidējo izglītību šie ienākumi ir par 28% mazāki, salīdzinot ar vidējo izglītību ieguvušajiem vīriešiem.

Ziņojumā *Education at a Glance 2019* [ietvertie dati un informācija](#) ir nozīmīga nacionālās izglītības sistēmas veidošanai, pētniecībai, kā arī izglītības jomas speciālistu darbam. Ziņojums aptver dažādus izglītības rādītājus 36 OECD dalībvalstīs un 10 organizācijas partnervalstīs. Ziņojums tiek sagatavots Starptautiskās izglītības pētījumu programmas izglītības indikatoru tīkla INES darbības ietvaros.

EIROPĀ

EIROPAS PADOME ĪSTENO KAMPAŅU, LAI NOVĒRSTU SEKSISMU

Eiropas Padome 27.martā pieņēma rekomendāciju "[Seksisma novēršana un apkarošana](#)", kuras galvenais mērķis ir rosināt izmaiņas uzvedībā un kultūrā individuālā, institucionālā un strukturālā līmenī. Lai informētu par rekomendāciju, kā arī skaidrotu plašākai sabiedrībai kā atpazīt seksistisku uzvedību, Eiropas Padome īsteno [kampanu](#) "[Seksisms: Atpazīsti to. Runā par to. Apturi to.](#)" (*Sexism: See it. Name it. Stop it.*)

DARBA UN ĢIMENES DZĪVES LĪDZSVAROŠANA NO ARODBIEDRĪBU PERSPEKTĪVAS

Eiropas Arodbiedrību konfederācija 24.oktobrī [publiskoja pētījumu](#) par labo praksi un pieredzi darba un privātās dzīves saskaņošanas nolīgumiem, par kuriem sociālie partneri vienojās 10 dalībvalstīs: Somijā, Francijā, Vācijā, Itālijā, Lietuvā, Nīderlandē, Portugālē, Slovēnijā, Spānijā un Zviedrijā. Pētījuma uzmanības centrā darba un ģimenes dzīves līdzsvarošanas pasākumi, kas vecākiem un citiem cilvēkiem ar aprūpes pienākumiem ļauj saskaņot darbu, ģimeni un privāto dzīvi, ieviešot ģimenes un bērna kopšanas atvaļinājumu shēmas, aprūpes pasākumus un tādus darba apstākļus, kas veicina darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanu sievietēm un vīriešiem.

Darba un privātās dzīves līdzsvarošanas pasākumi, kas tika ieviesti ar koplīgumiem, ietvēra: bērna kopšanas atvaļinājumu, paternitātes atvaļinājumu, elastīgi darba noteikumi (darba laika ilgums un autonomija, lai sakārtotu darba laiku un vietu), bērnu aprūpi (darba devējs nodrošina bērnu aprūpes iestādes), ilgtermiņa aprūpi (atvaļinājums slima radnieka aprūpei) un ekonomiskus stimulus vecākiem un aprūpētājiem strādāt (pabalsti).

Pētījumā ir uzsvērtas konkrētas iniciatīvas nozaru un uzņēmumu līmenī, kas risina šos jautājumus, lai kompensētu tiesību normu trūkumu vai nepietiekamību.

Visplašāk izmantotā prakse, kas izriet no pētījumā ietvertajiem darba un privātās dzīves līdzsvara pasākumiem, attiecas uz elastīgu darba režīmu (laiks un/vai darba vieta), kam seko paternitātes atvaļinājuma izmantošana (laika piešķirumi un/vai maksājumi). Tika risināti arī ar ģimeni saistīti ekonomiskie stimuli, bērnu aprūpes kārtība un ilgtermiņa aprūpe, kā arī bērna kopšanas atvaļinājuma izmantošana.

Dažādo risinājumu ieviešanai praksē, būtiska ir Arodbiedrības loma. Piemēram, jautājumi, kas saistīti ar paternitātes atvaļinājuma izmantošanu. Vairākās dalībvalstīs koplīgumos ir apspriesta laika sadale un maksājumi, kas pārsniedz tiesību aktus, savukārt arodbiedrību spiediens ir palīdzējis uzlabot tiesību normas, piemēram, Portugālē un Spānijā. Tomēr ne vienmēr pietiek ar to, ka tiek nodrošināts atvaļinājums, jo pieejamība automātiski nenovedīs pie lielākas atvaļinājuma izmantošanas. Lai atbalstītu pārmaiņas, tika īstnoti arī izpratnes veidošanas pasākumi par tiesībām un darbības modeļiem darba vietā.

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS NODROŠINĀŠANA EIROPĀ NO DARBA DEVĒJU PERSPEKTĪVAS

Eiropas Biznesa konfederācija ir sagatavojusi [pozīcijas dokumentu](#) par jautājumiem, kas būtu svarīgi izstrādājot Eiropas Savienības stratēģiju dzimumu līdztiesības jomās.

Sieviešu aktīvas līdzdalības darba tirgū palielināšana ir būtiska, lai veicinātu dzimumu līdztiesību. Lai to panāktu, ir svarīgi, lai dalībvalstis palielinātu un nodrošinātu labāku aprūpes iestāžu pieejamību, pieejamību un kvalitāti, jo īpaši bērniem, kā arī vecāka gadagājuma cilvēkiem un citiem apgādājamiem radniekiem atbilstoši katras valsts vajadzībām. Dalībvalstīm būtu jānovērtē savu darba tirgu un labklājības sistēmu darbība, lai nodrošinātu, ka sievietēm un vīriešiem ir vienlīdzīgas darba iespējas.

Lai veicinātu dzimumu līdztiesību, ir jāpievēršas dzimumu segregācijas un dzimumu stereotipu mazināšanai. Dzimumu stereotipiem ir spēcīga ietekme uz pašreizējo darba dalījumu starp vīriešiem un sievietēm gan ģimenē, gan darbavietā, gan sabiedrībā kopumā. Šie faktori var

sašaurināt sieviešu karjeras perspektīvas un tādējādi veicināt nevienlīdzību sabiedrībā.

Virzoties uz lielāku dzimumu līdztiesību darba tirgos, politikā un jebkurā citā sabiedrības sektorā, sabiedrībā ir jāmaina attieksme un uzskati. Politikas veidotājiem un sociālajiem partneriem būtu jāsadarbojas, lai nodrošinātu, ka izglītības sistēmas veicina dzimumu līdztiesību, lai vairotu sabiedrības izpratni par dzimumu stereotipu ietekmi un lai veicinātu pozitīvu stāstu, kurā vīriešiem un sievietēm ir vienlīdzīgas ekonomiskās iespējas.

Eiropas biznesa konfederācijas mērķis ir:

- Paaugstināt sieviešu nodarbinātības līmeni Eiropā un novērst šķēršļus sieviešu dalībai darba tirgū.
- Atbalstīt līdzsvarotus politikas risinājumus, tostarp visu ieinteresēto pušu centienus, lai uzlabotu situāciju.
- Veicināt uz faktiem balstītas debates par darba samaksas atšķirībām starp dzimumiem un tās patiesajiem cēloņiem.

DAŽĀDA PIEREDZE SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU DARBA SAMAKSAS ATŠĶIRĪBU MAZINĀŠANAI

Eiropas Komisijas pieredzes apmaiņas programmas ietvaros Reikjavikā notika [seminārs par vienlīdzīgu darba samaksu](#). 2018.gada janvārī Islandē stājās spēkā likums par vienlīdzīgu darba samaksas sertifikāciju. Valdības pārstāvjiem un neatkarīgajiem ekspertiem no 14 ES dalībvalstīm (t.sk. arī no Latvijas) bija iespēja vairāk uzzināt par Islandes vienlīdzīga atalgojuma sertifikācijas likumdošanas izstrādi un to, kā tā darbojas praksē un cik lielā mērā Islandes modelis varētu būt nododams tālāk, kā arī dalīties ar savu pieredzi un praksi pārredzamības principa nostiprināšanai, kas nodrošinātu vienlīdzīgu darba samaksu sievietēm un vīriešiem ([Eiropas Komisijas ieteikums par to, kā ar pārredzamības palīdzību nostiprināt principu par vienādu darba samaksu sievietēm un vīriešiem](#)).

Pārmaiņas, lai novērstu darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem, dalībvalstīs notiek lēni. Dalībvalstīs ir dažādas pieejas attiecībā uz to, vai par ziņošanas prasību neievērošanu būtu jāpiemēro finansiāls sods vai arī motivējoša stratēģija, kuras pamatā ir līdztiesības balvas vai cita veida novērtējumi. Dažās

valstīs korporatīvā kultūra ir mainījusies, un par vienlīdzīgu atalgojumu tiek pausts pozitīvs viedoklis. Tika apspriesta arī cita pieeja, kā sasaistīt publiskā iepirkuma līgumu tiesības ar uzņēmuma vienlīdzības plāna vai vienlīdzīgas samaksas piešķiršanas vai sertifikācijas pieņemšanu.

Seminārā tika atzīmēts, ka Islandes sertifikācijas shēma un citas atalgojuma pārredzamības shēmas ir balstītas uz uzņēmumiem, un tāpēc nerisina uz dzimumu balstītu profesionālo segregāciju starp uzņēmumiem un nozarēm. Vairāku valstu pārstāvji uzsvēra Eiropas Komisijas 2014.gada ieteikuma par atalgojuma pārredzamību nozīmi, kas veicinājis valstis īstenot dažādus pasākumus, lai panāktu lielāku atalgojuma pārredzamību. Dažas valstis nesen ieviesa tiesību aktus, ar kuriem visām darba vietām bija jānorāda minimālā alga vai algas diapazons, kas tika uzskatīts par papildu noderīgu pasākumu, lai palielinātu atalgojuma pārredzamību. Vairākās valstīs tiek ieviesti atalgojuma kalkulatori tīmekļa vietnēs, kurus var izmantot darba devēji un darba ņēmēji.

Dažās valstīs pastāv spēcīgas sociālā dialoga tradīcijas, un arodbiedrības savās sarunu programmās par prioritāti izvirza dzimumu līdztiesības jautājumus, tostarp vienlīdzīgu atalgojumu un darba laiku.

Diskusijas bija arī par to, kā stiprināt uzraudzības mehānismus un efektīvi sekot līdzi uzņēmumu darba samaksas vai ienākumu ziņojumiem. Dažās valstīs jaunie tiesību akti vai apspriežamie priekšlikumu projekti prasa, lai ziņojumi par vidējām darba algām pēc darba veida un dzimuma būtu pieejami Uzņēmuma padomei, ja tāda pastāv, vai arī tie būtu pieejami darbiniekiem. Tika iekļauti arī noteikumi par iespēju darbiniekam pieprasīt šādu informāciju. Ir ievērojamas atšķirības attiecībā uz Darba inspekcijas lomu algu diskriminācijas gadījumu uzraudzībā. Dažās valstīs, ciktāl tas attiecas uz algu noteikšanu, Darba inspekcija tikai nodrošina minimālo algu ievērošanu, bet citur tās pilnvaras risināt dzimumu līdztiesības jautājumus darba vietā ir nostiprinātas nesen vai ir bijuši priekšlikumi to darīt. Dalībnieki atzīmēja, cik svarīgi ir apmācīt inspekciju arī līdztiesības jautājumos.

Svarīga nozīme ir izpratnes veicināšanas pasākumiem, piemēram, vienlīdzīgām darba samaksas dienām, kā arī apmācības programmām, tīmekļa informācijas rīkiem un citām sociālo plašsaziņas līdzekļu kampaņām.

Visbeidzot, tika norādīts, ka ir vajadzīgas arī stratēģijas, lai novērstu ienākumu atšķirības starp vīriešiem un sievietēm dzīves laikā, tādējādi mazinot atšķirības pensijās un tiesībās uz pensiju. Nepietiekamas pensijas rada arvien lielākas bažas sociālās labklājības iestādēm, un tās būtu jāņem vērā jebkurās diskusijās par dzimumu līdztiesības izmaksām. No otras puses, valstīs, kurās ir gūti panākumi, risinot darba samaksas atšķirības starp dzimumiem, bija skaidrs, ka ir ieviesti arī efektīvi pasākumi, lai risinātu jautājumu par apmaksātā un neapmaksātā darba sadalīšanu pēc dzimuma. Vienlaikus kvalitatīvas, universālas un pieejamas bērnu aprūpes un vecāku cilvēku aprūpes iespējas, kā arī tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu, tostarp nenododamu bērna kopšanas

atvaļinājumu, lai iedrošinātu vīriešus dalīties bērnu aprūpē, tika uzskatītas par svarīgām, lai rezultāti būtu sekmīgi.

AKTUĀLI

- Eiropas Savienības programmas “Tiesības, līdztiesība un pilsonība” ietvaros 2 projektu konkursi:
  - **15.janvārī** tiks izsludināts atklāto projektu konkurss par visa veida vardarbības pret bērniem, jauniešiem un sievietēm prevenciju un novēršanu. Plašāka informācija par konkursa nosacījumiem pieejama [šeit](#).
  - **21.janvārī** tiks izsludināts atklāto projektu konkurss par sieviešu un vīriešu nelīdztiesības novēršanu dzīves laikā. Plašāka informācija par konkursa nosacījumiem pieejama [šeit](#).
- 11.februārī ANO Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komitejā Ženēvā tiks izskatīts Latvijas Republikas ziņojums par ANO 1979.gada Konvencijas par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu (Konvencija) ieviešanu Latvijā.
- Laikā no 9.līdz 20.martām notiek ANO Sieviešu statusa [komisijas](#) 64.sesija.